

Iz pedagoške teorije i prakse

Stručni rad

UDK: 81

Luka Gaćeša

Apozicija u hrvatskoj sintaksi: opis, analiza i primjeri

Sažetak

Apozicija je rečenični dio, odnosno imenica koja poblizje označava drugu imenicu i s njom se slaže u rodu, broju i padežu. U hrvatskoj jezikoslovnoj literaturi ističe se da apozicija može biti smještena i ispred i iza imenice na koju se odnosi. Većina autora slaže se da se mjesto apozicije u rečenici ne može uzimati kao pouzdan kriterij za njezino prepoznavanje, već da ključnu ulogu imaju semantički odnosi. Usporedbom definicija apozicije i atributa koje nalazimo u gramatikama može se zaključiti da se ove dvije kategorije razlikuju uglavnom prema vrsti riječi kojima se izražavaju te prema načinu slaganja s glavnom imenicom. Atribut može biti izražen raznim vrstama riječi uključujući imenice, ali i kombinacijama vrsta riječi (npr. imenice s prijedlogom – u prijedložnom izrazu). Za razliku od atributa, apozicija se može izraziti isključivo imenicama. Kao sintaktička kategorija, apozicija ne doprinosi informacijskoj strukturi rečenice, već ima ulogu isključivo na značenjskoj razini obogaćujući rečenicu svojim sadržajem. Apozicijom se može smatrati isključivo imenica koja dolazi uz vlastito ime bilo osobno ili zemljopisno i označava širi pojam od imenice uz koju stoji. Apozicijska rečenica definira se kao ona koja ima funkciju apozicije, odnosno koja izražava apozicijski odnos.

Ključne riječi: apozicija, apozicija kao član rečeničnog niza, apozicija prema atributu, apozicijska rečenica, apozicija uz vlastito ime, položaj apozicije.

1. Uvod

U okviru sintaktičkih odnosa u hrvatskome jeziku apozicija zauzima zanimljivo, ali često nedovoljno jasno definirano mjesto. Iako se na prvi pogled čini kao jednostavan dodatak nekoj imenici, riječ ili skup riječi koji dodatno pojašnjava, identificira ili objašnjava njezino značenje, apozicija u stvarnosti otvara brojna pitanja u vezi sa svojim gramatičkim statusom, odnosom prema drugim rečeničnim dijelovima i ulogom u značenjskoj strukturi iskaza. Zbog svoje sličnosti s atributom često dolazi do nejasnoća u razgraničenju ovih dviju kategorija. Njihove razlike ne očituju se samo u formalnim obilježjima, nego i u načinu na koji sudjeluju u rečenici i prenose informaciju. Uz to, apozicija ne ulazi u temeljno rečenično ustrojstvo, što dodatno komplicira njezinu sintaktičku analizu, ali i otvara prostor za tumačenje njezine funkcije s aspekta pragmatike i semantike. Ovaj će se rad usmjeriti na temeljnim obilježjima apozicije u hrvatskome jeziku, na njezin oblik, funkciju i mjesto u rečenici. Također će se razmotriti različiti gramatički i teorijski pristupi koji pokušavaju definirati njezinu prirodu, s posebnim naglaskom na razliku između apozicije i atributa te na specifičnosti apozitivnih ili apozicijskih rečenica.

2. Apozicija

Preoblika kojom se predikatna imenica jedne ishodišne rečenice uvrštava uz imenicu u drugoj jednako onako kako se pridjev uvrštava atribucijom zove se apozicija. Jednako se zove i imenica kad je tako uvrštena u rečenicu (Katičić, 1986, str. 448). Naziv apozicija dolazi od

latinske riječi (*appono, apponere*), *appositum* što znači „ono što je priloženo, dodano, postavljeno uz što“. Apozicija je po tome nešto dodano, dodatak. Postavlja se pitanje o naravi i položaju toga dodatka i u odnosu na što je nešto dodatak. Da bi se mogao odrediti položaj dodatka, mora se znati koji su temeljni dijelovi, a što su onda i s kojeg se motrišta što može nazvati dodatkom (Znika, 2008, str. 129). Iako se definicija apozicije čini jednostavnom i u osnovnoškolskom i srednjoškolskom obrazovanju prikazuje se na pojednostavljen način, pritom se rijetko potiče njezino dublje razmatranje. U stručnoj literaturi iz hrvatskoga jezika nailazimo na brojna različita tumačenja, kao i na određene neusklađenosti u gramatičkom opisu te jezične pojave. U hrvatskim gramatikama apozitivna se sintagma najčešće definira u užem smislu, kao imenička sintagma sastavljena od dviju imenica koje stoje jedna uz drugu (Farkaš, 2022, str. 9).

Farkaš (2022, str. 9) navodi da je od staroklasičnoga doba do danas „apozicija jedan od najdvosmislenijih naziva u svjetskoj lingvističkoj terminologiji, koji se danas upotrebljava u vrlo različitim značenjima, označujući sintaksne jedinice koje se razlikuju po sredstvu kojim se izražavaju (imenica, imenički skup, pridjev, broj, particip, prilog, pridjevni ili priložni skup), po odnosu prema riječi uz koju stoje (apozitivni ili atributivni odnos), po načinu kako su s njom spojene (s veznom riječju ili bez nje), po čvrstini spojenosti s njom (sročne i nesročne apozicije), po vrsti jedinice što je s njom tvore (skup riječi, polusloženica, sastavljenica), po tomu uz kakve riječi stoje (imenicu, zamjenicu itd.)“. Također navodi (2022, str. 9) da se u svjetskoj i hrvatskoj lingvističkoj literaturi mnogo raspravljalo o nedovoljno jasnome razlikovanju apozicije od

atributa. Kaže da se prijelom u shvaćanju apozicije dogodio razdvajanjem subordinativne, podredbene, atributne sveze od koordinativne, usporedne, apozitivne sveze s jedne strane, a od predikatne sveze s druge strane. S tim razlikovanjem dolazi i novo shvaćanje apozicije kao rečeničnoga dijela posebne vrste, različitoga od atributa, i razmišljanja o tome da apozitivnu službu ne moraju vršiti samo imenice, pridjevi i imenski skupovi, već i riječi drugih vrsta. Katičić navodi da se apozicija s imenicom uz koju stoji slaže isključivo u padežu. Iako se u praksi često podudara i u rodu i broju, to nije rezultat gramatičkog pravila, već proizlazi iz značenja samoga izraza (Katičić, 1986, str. 448).

3. Položaj apozicije

U hrvatskoj jezikoslovnoj literaturi ističe se da apozicija može biti smještena i ispred i iza imenice na koju se odnosi. Zbog te fleksibilnosti položaja nije uvijek moguće nedvosmisleno odrediti kojoj se imenici apozicija zapravo pridružuje, pa se to najčešće utvrđuje na temelju značenja ili ustaljenih jezičnih navika govornika. Većina autora slaže se da se mjesto apozicije u rečenici ne može uzimati kao pouzdan kriterij za njezino prepoznavanje, već da ključnu ulogu imaju semantički odnosi. (Farkaš, 2022, str. 17). Kako navodi Farkaš, apozicija se u neutralnom redosljedu riječi pojavljuje ispred imenice koja joj omogućuje mjesto u rečenici (primjer 1), a pritom ima šire značenje od te imenice. Suprotno tome, kada apozicija ima uže značenje od imenice uz koju stoji, nalazi se iza nje (primjer 2). Također, apozicija dolazi iza imeničke zamjenice, čak i kada je riječ o brojnoj imenici koja vrši funkciju apozicije (primjer 3).

No, kada brojna imenica služi kao apozicija uz drugu imenicu, tada se nalazi ispred te imenice (primjer 4).

1. *oko imena grada Zagreba*

2. *za svoju ženu plemkinju*

3. *nas dvojica smo došli*

4. *privedena šestorica mladića* (Farkaš, 2022, str. 17).

Farkaš tvrdi da položaj apozicije ovisi o obilježnosti redosljeda riječi u rečenici. U obilježenom poretku može doći do zamjene mjesta između imenice i apozicije ili između zamjenice i apozicije. U takvim slučajevima radi isticanja apozicija može biti smještena iza imenice (primjer 5) ili ispred imeničke zamjenice (primjer 6).

5. *ujela ga je otrovnica zmija*

6. *čujte anđela mene* (Farkaš, 2022, str. 17).

Farkaš također ističe da se apozicija u pravilu nalazi ispred imenice na koju se odnosi, ali da u nekim slučajevima može stajati i iza nje, pri čemu se odvađa zarezom. Kada je smještena iza imenice i zarezom izdvojena, takav se red riječi u literaturi smatra stilski obilježenim. Međutim, ako je apozicija proširena dodatnim sadržajem poput atributa, druge apozicije ili odnosne rečenice, tada takav poredak ne nosi stilsko obilježje (primjer 7).

7. *ovo je Petar, naš prvi susjed* (Farkaš, 2022, str. 17).

Farkaš (2022) ističe da se uz vlastita imena, u stilski neutralnom redosljedu riječi, apozicija obično pojavljuje ispred imenice. Slijedeći Katičićovo razmišljanje, autorica napominje kako je kod općih imenica znatno teže odrediti pravilo o položaju apozicije budući da ono ovisi ne samo o značenju imenica, već i o govornim navikama. Stoga zaključuje da položaj u rečeni-

ci ne može služiti kao pouzdan kriterij za prepoznavanje apozicije. Farkaš (2022) u svome radu nastoji definirati vlastita imena oslanjajući se na imeničke veze u nominativu. Pritom daje vrijedan uvid u pitanje hijerarhijskog odnosa između imenica u takvim strukturama. Pozivajući se na Šivic-Dular (1998, str. 288), navodi kako imenica može imati dvije sintaktičke uloge unutar imeničkih fraza: (a) osnovnu, kao jezgra sintagme (primjerice *obala rijeke*), i (b) sekundarnu, kao desna oznaka (npr. *pismo majci*). Autorica ističe da u primjerima gdje se desna sastavnica nalazi u kosom padežu nije upitno koja je imenica nadređena, jezgra sintagme uvijek se nalazi s lijeve strane. Također smatra da isto pravilo vrijedi i za sintagme u kojima su obje imenice u nominativu (poput *stablo lipa*, *ptica selica*, *riječ majka*), neovisno o tome klasificiramo li ih kao apozicije ili kao imeničke atribute.

Pozivajući se na Markovića (2008, str. 123), Farkaš ističe da položaj aponiranog člana u apozitivnoj sintagmi nije predmet dvojbe. Prema Markoviću, mjesto modificirajuće imenice, koja se pojavljuje nakon glavne imenice (postpozicija), odgovara položaju nesročnih atributa u hrvatskom jeziku, kao što su atributi u genitivu, dativu, instrumentalu, prijedložni izrazi, prilozi i odnosne rečenice. Glavni, lijevi član sintagme ne uspostavlja gramatički odnos s desnim članom dok desni član pokazuje gramatičku ovisnost o glavnome u obliku restriktivne modifikacije, pri čemu se njegova fleksija oblikuje prema glavnoj imenici. Taj glavni član nosi fleksijske oznake koje utječu na druge zavisne dijelove u imenskom predikatu, a isti fleksijski oblici prenose se i na složenice izvedene iz sintagme. Osim toga, glavni član ostaje anteceden-

tom u odnosnim rečenicama koje proizlaze iz te strukture (Farkaš, 2022, str. 18).

4. Apozicija prema atributu

Ako je apozicija imenica koja pobliže označuje drugu imenicu, a kako i atribut može pobliže označavati drugu imenicu, valja vidjeti po čemu je apozicija različita od atributa i po čemu je samostalna sintaktička kategorija. Usporedbom definicija apozicije i atributa kako su dani u gramatikama, može se zaključiti da je jedina razlika između tih dviju sintaktičkih kategorija u vrsti riječi kojima se te kategorije izriču, ali i u načinu na koji se usklađuju s riječju uz koju se uvrštavaju.

Ako apozicija predstavlja imenicu koja preciznije određuje drugu imenicu, a s obzirom na to da i atribut ima funkciju preciznijeg označavanja imenice, postavlja se pitanje po čemu se apozicija razlikuje od atributa te zašto se smatra zasebnom sintaktičkom kategorijom. Usporedbom definicija apozicije i atributa koje nalazimo u gramatikama može se zaključiti da se ove dvije kategorije razlikuju uglavnom prema vrsti riječi kojima se izražavaju te prema načinu slaganja s glavnom imenicom. Atribut može biti izražen raznim vrstama riječi uključujući imenice, ali i njihove kombinacije, poput prijedložnih izraza. Kada je riječ o podudaranju, neki se atributi slažu s imenicom (primjerice, pridjevski atributi) dok drugi to ne čine (kao što su atributi u padežnim ili prijedložnim izrazima, prilozi i određeni brojevi). Za razliku od atributa, apozicija se može izraziti isključivo imenicama (Znika, 2008, str. 131). Ona se s imenicom obvezno slaže u padežu, a često i u rodu i broju:

Pod staklom je rubac i rukavica koje ondje ostavi neke vesele noći đak Bah. (A. G. Matoš, Odabrane pripovijetke)

... psovao /je/ kako je u tom gnijezdu Zagrebu tako malo naobraženih ljudi ... (K. Š. Đalski, Svagdašnja povijest iz hrvatskog života) (Znika, 2008, str. 131).

Ako u nekoj rečenici krenemo od određene vrste riječi, primjerice imenice, ne možemo sa sigurnošću odrediti njezinu sintaktičku funkciju u toj rečenici. Isto vrijedi i za pridjev, koji može imati različite sintaktičke uloge, može se pojaviti kao atribut, predikatno ime ili predikatni proširak. Iz toga proizlazi da ne postoji jednoznačna povezanost između vrste riječi i njezine sintaktičke funkcije. Dakle, nije moguće od vrste riječi izravno zaključiti o njezinoj sintaktičkoj ulozi dok je obrnuti postupak od funkcije prema vrsti riječi moguć. Iako se neke vrste riječi češće pojavljuju u određenim sintaktičkim ulogama, **to ne znači da će one te uloge imati uvijek i isključivo** (Znika, 2008, str. 131).

5. Temeljno rečenično ustrojstvo, atribut i apozicija

Prema Katičićevu modelu, temeljne sastavne gramatičke strukture rečenice su predikat, subjekt, objekt i priložna oznaka, pri čemu je predikat središnji element rečenice, a ostali članovi ostvaruju s njime izravan odnos. Atribut, apozicija i predikatni proširak ne smatraju se dijelom osnovne rečenične strukture te stoga nemaju mogućnost izravnog povezivanja s predikatom. Njihova veza s predikatom može biti isključivo neizravna, a ostvaruje se preko imenice, imeničke zamjenice ili poimeničene riječi. Upravo te riječi omogućuju drugim oblicima da

im se pridruže kao atributi ili apozicije (Znika, 2008, str. 133). Broj apozicija i atributa u rečenici ovisi o broju prikladnih riječi uz koje se oni mogu pridružiti. To podrazumijeva da u jednoj rečenici može biti više apozicija i atributa, a apozicija se može pojaviti unutar svake od temeljnih sintaktičkih kategorija rečenične strukture, ali i unutar imeničkog atributa:

- apozicija u predikatu: To je *prozaik* Mraz. (D. Ugrešić)

- apozicija u subjektu: Tu je za stolom još *sluškinja* Jana... (K. Š. Đalski, Janko Borislavić)

- apozicija u objektu: Poslušajte *gospodina* doktora. (XX)

- apozicija u priložnoj oznaci: Tik uz *potok* Černomerac stajaše Leljakov mlin... (V. Livadić, Svjetlo i sjena. Arabeske 52) (Znika, 2008, str. 133).

U tom smislu i atribut i apozicija mogu se smatrati zalihosnim sintaktičkim kategorijama jer im svoje mjesto unutar rečenice omogućuju druge sastavnice temeljne strukture poput predikata, subjekta, objekta ili priložne oznake pod uvjetom da su izražene imenicama, imeničkim zamjenicama ili poimeničenim riječima. Smjer povezivanja ide od predikata prema nekoj od temeljnih sintaktičkih funkcija, primjerice subjektu (označenom simbolom S), a zatim od subjekta prema atributu ili apoziciji:

Predikat → S → Atr.

Predikat → S → Ap. (Znika, 2008, str. 133).

6. Preoblika apozicije

U rečeničnom modelu koji se oslanja na predikat, subjekt, objekt i priložnu oznaku, atribut i apozicija ne zauzimaju mjesto u temeljnoj, dubinskoj strukturi rečenice. Umjesto toga oni

se smatraju preoblikovanim predikatima, situacijama u kojima je predikatno ime iz jedne rečenice zbog svoje leksičke prirode u površinskoj strukturi dobilo ulogu atributa ili apozicije. Kada se analizom krene obrnutim smjerom, od površinske prema dubinskoj strukturi, atribut i apozicija mogu se svesti na imenske predikate. Prema tome, apozicija se može smatrati posebnim oblikom atribucije (Znika, 2008, str. 134). Dobiva se primjenom preobliske apozicije na prikladne ishodišne rečenice (Katičić, 1986, str. 449). Ako atribut i apozicija predstavljaju preoblikovane predikate, tada bi se, prema modelu opisa koji koristi Katičićeva Sintaksa i slični radovi, u načelu i jedan i drugi trebali moći svesti na imenske predikate. Budući da se atribut i apozicija ne ubrajaju u osnovne sastavnice rečenične strukture, moguće ih je unatoč određenim sintaktičkim i semantičkim ograničenjima, osobito kod atributa, svesti na temeljnu rečeničnu strukturu.

Rečenice:

1. Nova kuća je lijepa.

2. Učenik Ivan marljivo uči.

razlažu se na ishodišne rečenice tako da se atribut i apozicija svode na imenske predikate:

1. a) Kuća je lijepa.

b) Kuća je nova.

2. a) Ivan marljivo uči.

b) Ivan je učenik. (Znika, 2008, str. 135).

Uključivanje apozicije i atributa u rečenicu uglavnom je slobodno. Međutim, za razliku od atributa, čije je uključivanje u određenim sintaktičkim ili semantičkim strukturama nužno, u dostupnoj literaturi, koliko je poznato, ne spominju se slučajevi u kojima bi apozicija bila obvezna s gramatičkog ili značenjskog stajališta. Zbog toga se apozicije mogu interpretirati kao

oblik imenskih predikata. Tako se, primjerice, apozicija *selo* u sljedećem primjeru može svesti upravo na takvu funkciju.

Za Jasenovcem dolazi *selo* Uštica. (A. Nemičić, Putositnice, 536.)

Apozicija *selo* uvijek sa sponom može činiti imenski predikat:

Uštica je *selo*. (Znika, 2008, str. 135).

To također potvrđuje da je apozicija po svojoj prirodi različita od atributa, što upućuje na to da je njezino uključivanje u rečenicu doista neobvezno. Kao sintaktička kategorija apozicija ne doprinosi informacijskoj strukturi rečenice, već ima ulogu isključivo na značenjskoj razini obogaćujući rečenicu svojim sadržajem (Znika, 2008, str. 135).

7. Apozicija kao član rečeničnog niza

Često nailazimo na primjere u kojima se apozicija nalazi iza neke riječi odvojena zarezom, ali bez jasne vezne riječi. Takve situacije moguće je objasniti načelom jezične ekonomije, iz rečenice su radi učinkovitije komunikacije izostavljeni svi suvišni elementi, a ostala je samo najinformativnija riječ u ulozi apozicije. Ipak, trag rečenične strukture ostaje prisutan u obliku zareza, koji označava granicu unutar rečenice i signalizira da je riječ o posebnom, izdvojenom članu u rečeničnom nizu (Katičić, 1986, str. 451). Zarez označuje granicu koja nije rečenična, ali se po potrebi može pretvoriti u rečeničnu. Također, moguće je nizati više apozicija, koje pritom mogu biti povezane veznikom i:

Među pozvanima... bijahu *opat* Baltazar Krčelić, stari *prijatelj* Magdićeve porodice i *pouzdanik* baruničin, *prisjednik* banske tabule *kanonik* Josip Galjuf... Ivan *grof* Patačić, *administrator* žu-

panije križevačke... (J. E. Tomić, Udovica, 128.) (Znika, 2008, str. 136).

Pavešić napominje kako ovdje zanemarujemo definiciju apozicije „kao ponavljanje neke vrste onoga što je rečeno“ zbog čega se, kada se nalazi iza riječi na koju se odnosi, odvaja zarezom. U tom se kontekstu zapravo opisuje i prikazuje primjer apozicijskog skupa, odnosno apozicije proširene atributima:

Slavuj, *najbolji pjevač naših šuma*, po vanjšтини je vrlo neugledan (Pavešić, 1971, str. 428).

Također isključujemo sve što bi se moglo tumačiti kao naknadni dodatak u rečenici, a fokusiramo se isključivo na imenicu u funkciji apozicije, promatrajući je kao sintaktičku kategoriju i analizirajući njezino značenje (Znika, 2008, str. 136).

8. Apozicija uz vlastito ime

U raspravama o apoziciji u stručnoj literaturi nailazimo na različita i često suprotstavljena mišljenja o tome koja je sastavnica, opća imenica ili vlastito ime, apozicija unutar takve sintagme, kao i o tome je li uopće moguće da apozicija stoji uz vlastito ime. Prema tradicionalnim pristupima u gramatici hrvatskoga jezika, opća imenica uz vlastito ime tumači se kao apozicija (Farkaš, 2022, str. 19). Pozivajući se na Maretića (1963, str. 483 – 484), Farkaš drži da se apozicijom može smatrati isključivo imenica koja dolazi uz vlastito ime bilo osobno ili zemljopisno, i označava širi pojam od imenice uz koju stoji (npr. profesor Jagić). Navodi i slučajeve u kojima se dvije imenice pojavljuju jedna uz drugu, pri čemu jedna označava širi, a druga užu pojam, pri čemu širi pojam izražava bit onoga užeg (npr. ptica lastavica). Međutim, takve konstruk-

cije Maretić samo opisuje, ne svrstava ih među apozicije niti ih posebno imenuje (Farkaš, 2022, str. 19). Prema Katičiću (1986, str. 450) i Barić i sur. (2005, str. 563), Farkaš navodi da apozicije često prate vlastita imena te da se njima izražava tko je netko ili što nešto jest. Katičić dodatno napominje da u neutralnom stilu apozicija treba prethoditi vlastitom imenu.

1. *starac Drašković* (Barić i sur. 2005)

2. *bila je kod coprnice Kate* (Barić i sur. 2005) (Farkaš, 2022, str. 19).

Farkaš ističe kako kod određivanja apozicije u sintagmama koje sadrže vlastito ime nema nedoumica, sigurno je da apozicija ne može biti vlastita imenica. Navodi da apozicija dodatno pojašnjava jedinku koja je već identificirana vlastitim imenom u stvarnome svijetu smještajući je unutar jezično prepoznatljive skupine sličnih jedinki koje se mogu razvrstati prema zanimanju, tituli, društvenom statusu i slično (Farkaš, 2022, str. 19).

3. *Student Marko uči, a mačak Marko prede.* (Farkaš, 2022, str. 19).

Prema Markoviću (2008, str. 128), Farkaš navodi da je očito kako vlastita imenica u apozitivnoj sintagmi mora biti smještena desno od opće imenice jer je obrnuti redoslijed uglavnom neizvediv. U konstrukciji gdje desni član ograničava značenje lijevoga, vlastito ime ne može zauzeti poziciju lijevog člana budući da se ne može ograničeno pojasniti; ono samo po sebi nema sadržaj koji bi se mogao dodatno suziti. Stoga vlastito ime mora zauzeti mjesto desnoga člana, čime konkretizira i sužava općenitiji pojam izražen glavnim, lijevom dijelom apozitivne sintagme (Farkaš, 2022, str. 19).

9. Apozicijska rečenica

U stručnoj literaturi navodi se i mogućnost da se apozicija može izraziti cijelom rečenicom, poznatom kao apozitivna ili apozicijska rečenica (Farkaš, 2022, str. 23). Farkaš prenosi kako Simeon (1969, str. 95) definira apozitivnu rečenicu kao onu koja ima funkciju apozicije, odnosno izražava apozicijski odnos. Često se u toj ulozi koriste odnosne rečenice jer dodatno pojašnjavaju već poznate pojmove, koje nadopunjuju naknadno. U tom slučaju apozicija je izražena čitavom rečenicom (1. primjer). Pavešić i Vince (1971) također govore o apozicijskim rečenicama na sličan način navodeći da se apozicija može iskazati i cijelom rečenicom (2. primjer). (Farkaš, 2022, str. 23).

1. *Marica, koja je tvoja sestrična, dobro uči.*

2. *Ja, koji ti želim samo dobro, morao sam ti sve ovo reći.* (Farkaš, 2022, str. 23).

Znika ističe da uz atribut postoje i atributne rečenice u kojima je proveden samo djelomičan prijelaz iz atribucije dok uz apoziciju postoje apozicijske rečenice. One se razlikuju od atributnih rečenica po tome što je njihovo predikatno ime uvijek imenica, kao i po semantičkoj razlici između atributa i apozicije; atribut određuje još neodređenu riječ dok apozicija dodatno određuje već određeni pojam (Znika, 2003, str. 367). Pozivajući se na Zniku, Farkaš ističe da je uvrštavanje apozicije u rečenicu neobvezno te da ona ne doprinosi informacijskoj vrijednosti rečenice, već djeluje isključivo na razini sadržaja. Polazeći od tog obilježja, apozicija se može proširiti u apozicijsku rečenicu, to jest u nerestriktivnu odnosnu rečenicu (Farkaš, 2022, str. 23).

10. Zaključak

Apozicija kao sintaktička kategorija zauzima posebno mjesto u gramatičkom sustavu hrvatskoga jezika. Iako se ne ubraja u temeljne rečenične članove poput subjekta, objekta ili priložne oznake, njezina funkcija u rečenici nije zanemariva. Ona nije dio temeljne, dubinske strukture rečenice, već pripada njezinu površinskom sloju, gdje djeluje kao dopunski element koji dodatno određuje, pojašnjava ili identificira značenje imenice uz koju stoji. Tako apozicija doprinosi semantičkom bogatstvu rečenice iako njezin doprinos informativnosti nije nužan, što ju čini uvrštajno slobodnom i zalihosnom u sintaktičkom pogledu. Teorijski pristupi apoziciji variraju, ali većina autora poput Katičića i Farkaša slaže se u tome da se apozicija uvijek izražava imenicom te da se s imenicom uz koju stoji najčešće slaže u padežu, a ponekad i u rodu i broju. Posebna pažnja u literaturi posvećena je odnosu apozicije i atributa. Iako obje kategorije imaju funkciju određivanja, razlikuju se prema gramatičkim i semantičkim obilježjima: atribut se može izraziti različitim vrstama riječi (pridjevima, zamjenicama i brojevima) dok je apozicija uvijek imenica. Uz to, atribut često određuje još semantički neodređenu riječ dok apozicija najčešće dolazi uz već određene pojmove, često vlastita imena, dodatno ih kategorizirajući ili pojašnjavajući. Uz klasične oblike apozicije, u literaturi se prepoznaje i mogućnost izražavanja apozicije cijelom rečenicom, odnosno apozitivnom ili apozicijskom rečenicom. Ovakav oblik proširene apozicije često se koristi za dodatno pojašnjenje značenja, pri čemu se apozicija razvija u nerestriktivnu odnosnu rečenicu. Takve rečenice potvrđuju sadržajnu funkciju apozicije,

ali i pokazuju njezinu sintaktičku fleksibilnost. Značenje apozicije leži prvenstveno u sadržajnom sloju rečenice, ona ne pridonosi obveznim rečeničnim odnosima, već komunikacijskoj jasnoći, preciznosti i ekspresivnosti. Upravo zbog toga apozicija ima važnu funkcionalnu ulogu u jeziku unatoč tome što je formalno „zalihosna“. Uloga joj je osobito naglašena u pisanome jeziku gdje često služi kao sredstvo pojašnjenja, a može se izdvajati interpunkcijski (npr. zarezi), što dodatno svjedoči o njezinoj samostalnosti u okviru rečenice. Premda nije nužan element rečenične strukture, apozicija ima važnu ulogu u preciziranju značenja i oblikovanju diskursa. Njezina posebnost u gramatičkom sustavu ogleđa se u stabilnim morfosintaktičkim pravilnostima, razmjerno slobodnoj uvrštenosti i izraženoj semantičkoj funkciji zbog čega zaslužuje poseban status u gramatičkom opisu i analizi hrvatskoga jezika.

Literatura

1. Farkaš, D. (2022). Uloga apozicije u sintaksi hrvatskoga i češkoga jezika. Doktorski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.
2. Katičić, R. (1986). Sintaksa hrvatskoga književnog jezika: nacrt za gramatiku. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti: Globus.
3. Pavešić, S. (1971). Jezični savjetnik s gramatikom. Zagreb: Matica hrvatska.
4. Znika, M. (2003). „ATRIBUTNE, APOZICIJSKE I PROŠIRAČNE REČENICE?“, Rasprave Instituta za hrvatski jezik, Vol. 29 No. 1: str. 363–371.
5. Znika, M. (2008). Sintaktički i semantički položaj apozicije. Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika, Vol. 55 No. 4: str. 129–143.

Summary

Apposition in Croatian language syntax: description, analysis and examples

An apposition is a noun that modifies another noun, agreeing with it in gender, number, and case. In Croatian linguistics, an apposition can be placed both before and after the noun it refers to. Most experts agree its position in a sentence cannot be a reliable criterion for its identification, but rather that semantic relationships play a key role. Comparing the definitions of appositions and attributes found in grammar books, the main difference lies in the word types used to express them and their agreement with the main noun. An attribute can be expressed by various word classes, including nouns, or even by a prepositional phrase, whereas an apposition is exclusively nouns. Syntactically, an apposition function is purely semantic; it enriches the sentence's meaning with its content without adding any new information to the sentence. A noun can be considered an apposition only when it accompanies a proper name, whether personal or geographical, and provides a broader description. An appositive clause is defined as a clause that functions as an apposition, expressing an appositional relationship.

Keywords: *apposition, apposition as a sentence sequence, apposition - attribute relations, appositional sentence, apposition with proper names, appositional place.*